

doch zó erg

an tot mij zel,

np bracht: wel,

k zo kunnen.

tte van de poll-

enig nadenken

t het zo niet

od. Niet bij de

beheers door

t wij Zijn woor-

st voortgezegd.

door synoden,

t — dan is de

ok.

iel, voerde hui-

woord van de

ust verdwenen.

politiek gebied.

d.w.z. een nieu-

tukken van de

schonken, weg,

naal gezag. Wij

se blad „Obser-

vincie van een

d. Katholieken

alisten. En vol-

lerland dat niet

Geen partij, die

e antirevolutio-

het is niet zo

naar met hand-

Nederland. En

kan.

waar!

irevolutionairen

iet de christen-

hil is met een

ragen wil. Ter-

daar gevormd

an de gereform-

met de room-

n Duitsland lo-

Duitsland een

n, zoals hij zel

tie met Rome,

het Calvinisme

ymatorisch be-

een protestan-

verloren, als

gaat. Het kent

de getrouwe

t klein? Over-

meec Rome een

ders van de A.

genaamd niets,

er in ons goede

fundament der

e, zelfs als on-

nog een hand

en.

mogen zijn en

Hij voor kerk

uw toegenegen

MARNIX.

W

NT DE KERK.

Prof. Schilder

Eerst als de laatste uitverkorene zal gelooven en wandelen overeenkomstig het geloof zal „de“ kerk haar pleroma hebben bereikt. Ook dan evenwel is het „zien“ ervan in één en dezelfde zinswijze eerst mogelijk aan de overzijde van de grens, die deze bedeeling scheidt van de toekomstende.

3 c. Er is dus strikt genomen nog niet een „zichtbare“ kerk. Er zijn slechts tijdelijke en plaatselijke deelen en verrichtingen van zulke deelen der kerk te zien. B.v. bepaalde manieren van inrichting en organisatie van het leven van zulke kerk-deelen in een bepaalden tijd (Oud-, Nieuw-Testament, voor en na de reformatie), of in een bepaalde plaats (op de aarde, in den hemel, in Nederland, Rusland, Java, etc.).

4 d. Aangezien het begrip „onzichtbaar“ bepaald is door dat van „zichtbaar“, valt dus ook de noodzaak van het spreken over een „onzichtbare kerk“ weg.

5 e. De kerk is door God gewild; de Zoon Gods immers vergadert zich een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, door zijn Geest en Woord. Hij doet dit van het begin der wereld tot aan haar einde. Hij is dus vandaag er mee bezig, en morgen, en tot aan den laatsten dag toe. Hij is dus daartoe aan het werk, in den onvoltooid tegenwoordigen tijd. Neem nu eens aan dat er maar één timmerman is in de heele wereld, die heel den wereldtijd noodig heeft voor het maken van de eenige tafel, die hij afleveren zal aan 't eind, dan kan toch niemand van den man, die de tafel maakt, iets goeds zeggen, zolang de lofprizing zich durft gronden op een „phenomenologisch“ opgebouwd betoog over de „zichtbare“ en de „onzichtbare“ tafel, die hij daar aan het maken is? Zóó moet dan ook niemand den Zoon Gods vermoelen met dogmatieën, naar aanleiding van „phenomenologisch“ opgebouwde theorieën over „de“ „zichtbare“ en „de“ „onzichtbare“ kerk. Wat weten wij ervan hoe de tafel van den timmerman er uit zal zien, stel dat er maar één timmerman in de wereld is, en maar één tafel..... en stel dat wijzelf het hout zijn, dat hij snijdt en besnijdt om zijn tafel ervan te maken? „De“ kerk is nog nimmer een phenomeen geweest; en voorts is er maar één Heer, en wordt er slechts de ééne kerk éénmaal gemaakt. Socrates kan hier geen „begrip“ van de kerk geven, want er is slechts één kerk; en hij heeft voor begripsvorming meer dan één „exemplaar“ noodig. En Plato kan het ook niet; het enkele feit reeds, dat de kerk sedert de eerste UITBLAZING van adem uit menselijke neusgaten (het eerste sterfgeval) over twee „werelden“ verdeeld is, gelijk de hemelsche „hierarchie“ zulks is, sedert de eerste INBLAZING van den adem in menselijke neusgaten, verhindert Plato met behulp van zijn twee-werelden-leer een „wezen“ der kerk te construeren. En wij voorts niemand iets van de kerk zeggen kan, zonder de Schrift, is elk woord over de kerk aan haar gebonden.

6 f. Gelijk reeds gezegd is, wordt de kerk elken dag vergaderd (bijeengebracht) door den levenden Heer (Kuriós) Jezus Christus. Dit vergaderen geschiedt dagelijks in den onvoltooid tegenwoordigen tijd. Elke onderscheiding tusschen „wezen“ en „wel-wezen“, tusschen „zichtbare“ en „onzichtbare“ kerk, tusschen kerk als „organisme“ en kerk als „instituut“ is daarom valsch en fataal, indien zij de dagelijks in onvoltooid-tegenwoordigen tijd geschiedende samen-kóms der geloovigen losmaakt (abstraheert) van de eveneens dagelijks in onvoltooid-tegenwoordigen tijd zich voortzettende samen-trekkíng der geloovigen door Jezus Christus (congregatie der geloovigen).

7 g. Christus' samen-trekkíngs-werk is het dagelijks voorwerp van Zijn gebed. Het is dus de weg tot voltooiing der wereld; men is alleen dán Zijn medearbeider, en dus ook alleen dán sociaal, als men den concreten kerk-vergaderingsarbeid, zoover het geloof zien kan, in gehoorzaamheid aan Zijn gebod volbrengt. Alleen Zijn geopenbaarde Woord toch geeft ons de lijnen aan, waarlangs Zijn gebed zich beweegt en den Vader bewegen wil, en beweegt, tot het bewegen-van-ons.

8 h. Elke fixatie van een kerk-formatie, waarbij tot principe van het samenkomen en samenhouden der geloovigen genomen wordt, hetzij de uitverkiesing, of het geloof, of de aanwijsbare heiligmaking van den enkeling, alsof dit „gecultiveerd“, „verzorgd“, „versterkt“ worden moest, zonder dat gevraagd wordt naar het actuele medearbeiderschap met den kerk-vergaderenden Christus is derhalve ongehoorzaamheid. Gelijk gezinsvorming niet afhankelijk mag zijn van de vraag: hoe krijgt de aanwezige gezinsgemeenschap rust in haar naar binnen geleerde zelfbehagen, doch geschieden moet met de begeerte, dat God de massa van zijn kinderen uit ons voortbrengt, zoo moet elke kerkformatie, in stead van te vragen, hoe de ergens aanwezige gemeenschap van geloovigen rust vinde in haar gegeven samen-zijn, zich steeds weer laten bepalen door de vraag: hoe Christus de massa Zijner uitverkorenen uit en door ons vergadert.

9 i. Hierdoor is de opvatting van de Kerk als „Hells-anstalt“ absoluut veroordeeld.

10 j. Hierdoor is tevens als konstitutief „kenmerk“ van de kerk van den eersten rang erkend de wil, en de daad van het vergaderen der geloovigen tot één lichaam. Oecumenisch-willen is primair kenmerk der kerk; de vraag hoe en wanneer de kerkformatie werkelijk oecumenisch is, zal alleen te beantwoorden zijn door den bekend gemaakten, geopenbaarden, uitgedrukten wil van God.

11 k. Omdat het willen-vergaderen der geloovigen uit alle plaatsen en gedurende alle tijden het eerste kenmerk der kerk is (wij daarin Christus' werk zich in ons mede-arbeiden met Hem voltrekt), is het een principiële fout van den allereersten rang, indien men „kenmerken“ der kerk, of „indeelingen“ der kerk tracht te geven, waarvan de criteria óf tegen dit criterium strijden, óf ervan geabstraheerd zijn.

12 l. Zulke een fout begaat, wie b.v. de kenmerken der kerk (een gezelschap) bepaalt onder het gezichtspunt van strikt-persoonlijke gebeurtenissen of ervaringen. Want persoonlijke belevingen zijn geen eigenlijke criteria voor een vergadering, een gemeenschapsvorming, als zoodanig.

13 m. De onder 1 afgewezen methode volgt men b.v. in veel gevallen, waarin men de onderscheidingen in het leven roept van „onzichtbare of zichtbare“, van „strijdende of triomfeerende kerk“. Bij de eerste onderscheiding toch denkt men vaak aan de vraag, of iemand geloof heeft, ja dan neen; en bij de tweede aan de vraag, of hij nog kampen moet tegen zonden en rampen van deze bedeeling, ja dan neen. Maar beide vragen raken strikt persoonlijke kwesties-van-biografie. W.n. Uitteraard hebben zulke strikt-persoonlijke kwesties wel hun betekenis in het verder zich ontwikkelen of achteruitgaan van het leven der kerk. Maar dit is toch geen reden, om ze toch tot indeelingsprincipe of kenprincipe speciaal van de KERK te maken. Ze werken immers ook in op leven en lot van niet-kerkelijke organisaties. Elke christelijke organisatie lijdt, indien er in haar hypocrisies zijn. Elke organisatie van geloovende menschen, ook een niet-kerkelijke, is „onzichtbaar“ insoverre men het geloof niet „zien“ kan (evenmin als b.v. de denkkraft, de melancholie), en „zichtbaar“, insoverre het geloof het niet laten kan, te werken-naar-buiten (evenmin als b.v. de denkkraft, de melancholie). En wat de „strijdende en triomfeerende“ „kerk“ aangaat, onder triomfeerende „kerk“ verstaat men ongeveer hetzelfde als de gemeenschap der verlosten, en tot den hemel gebrachten. Die tot haar behooren, hebben op aarde evenwel óók in andere dan bepaald-kerkelijke verhoudingen geleefd. Ook daarin hebben zij gestreden (tegen de zonde) en triomfeeren zij thans (d.w.z. ze zijn in-beginsel de zonde te boven gekomen). Zoover dus de onderscheiding „strijdend-triomfeerd“ zie heeft, past zij b.v. óók op een christelijke vakorganisatie, een christelijke vriendenkring, een christelijke muziekclub etc.

14 n. Dergelijke den (kerk)-vergaderings-factor buiten beschouwing latende indeelings-criteria zijn de oorzaak van menig misverstand inzake de kerk.

15 p. Zoo heeft de langs dezen weg (1) verkregen onderscheiding van „onzichtbare en zichtbare kerk“ vaak tot gevolg gehad, dat men heele gezelschappen van seculaire origine en praktijk toch als „ware kerken“ bezag, om de eenvoudige reden, dat ze toch dat „onzichtbare“ (geloof) van haar leden verwachtte. Hetgeen ook in elk conventikel gebeurt. En in een christelijke sportvereniging. De vraag evenwel wat men deed, om met Christus te VERGADEREN, raakte als punt van primair belang niet meer de conscientie. Men liet na het eerste der KERK-wet.

16 q. Ja, men fantaseerde zelfs een op gelijke wijze zondigende kerk-in-den-hemel: de z.g. triomfeerende kerk hierboven, tegenover de strijdende van hier-beneden. De triomf der (nog maar aanvankelijk) zaligen werd onderscheiden van het „strijden“, dat deze zelfde thans zalige personen op aarde hadden gedaan. Naar deze strikt persoonlijke ondervinding werd dan een kerkindeeling gegeven. Maar juist als nog wórdende kerk (die over twee plaatsen, „boven“ en „beneden“, verdeeld is) kan de kerk nimmer zeggen, dat ze reeds in haar vergaderings-werk toekwam aan het gemeenschappelijk triomfeeren. Triomfeeren (in voltooid tegenwoordigen tijd) doet slechts, wie klaar is. Christus nu is als Vergaderaar der kerk nog lang niet klaar. Dus is ook de kerk in haar kerk-zaken nog niet gereed. En wel triumfeert de Christus in onvoltooid tegenwoordigen tijd dagelijks; maar dit overkomt eveneens (uit Hem) de z.g. strijdende kerk (meer-dan-overwinnaars; geloof overwint de wereld). Christus triumfeert in onvoltooid-tegenwoordigen-tijd, wij Hij dagelijks strijdt in onvoltooid-tegenwoordigen-tijd (Zijn strijd is een „gelukkiglijk“ strijd). Maar dat zelfde geschiedt ook de z.g. triomfeerende kerk. Zij strijdt dagelijks in de gebeden (het allerscherpste wapen, vgl. Op. 5 en 11). Zoo zoekt ook zij de kerk „af“ te krijgen, voltooid. Een „triomfeerende kerk“, die haar triomf van den éénen concreten kerkstrijd (over de beide afdelingen, boven en beneden) abstraheren zou, ware seculair, precies gelijk het stichtelijk gezelschap, de „scheurkerk“, het conventikel, bedoeld onder p.

17 r. In het licht van deze gedachten ziet men de gruwelijkheid van het seculairisme: het gaat tegen het bidden van Christus en de (aanvankelijk) zaligen in, keert dus het wapen van een beneden-afdeeling van geloovenden tegen het wapen der boven-afdeeling van (ook nog) geloovenden; is dus „gruwel der verwoesting ter plaatse, waar hij juist het allerminst behoort“.

18 s. De z.g. strijdende kerk triumfeert dus dagelijks, de z.g. triomfeerende kerk strijdt dagelijks.

19 t. In al haar plaatsen (op aarde en in den hemel) strijdt en triumfeert de kerk van oogenblik tot oogenblik, en bewijst daarin, dat zij het mééarbeiden met den vergaderenden Christus als kenmerk van haar leven ziet.

C. V.

IN MEMORIAM PROF. DR. K. SCHILDER.

In het orgaan van de Chr. Gereformeerde Studentenbond „Canon Gestorum Scriptura“, schreef Ds J. H. Velema het volgende „In memoriam“ over Prof. Schilder:

Toen op de laatste, gure Woensdag van Maart, nadat de vrijgemaakte begrafenisondernemer op het laatste ogenblik de hoogleraarsharet (niet de hoogleraarsharet, maar de studentenmuts! — C. V.) van de lijkstijl had weggenomen, onder doodsde stilte ten aan-schouwe van duizenden aanwezigen het lijk van prof. Schilder ten grave daalde, werd één van de grootste theologen van deze eeuw „gezaaid“, wiens betekenis we op zo korte afstand nog moeilijk kunnen peilen, maar wiens sterven ook voor ons reden is om eerbiedig ons vaandel te neigen en uit te spreken onze dank voor hetgeen hij ons gegeven heeft.

Het feit, dat we kerkelijk van hem gescheiden waren, is geen belemmering om iets af te doen aan de waardering, die we voor deze grote in Israël koesterden. Integendeel — hij, die zich in zijn leven zo bijzonder voor de Chr. Geref. Kerken geïnteresseerd heeft, mag door zijn sterven wel eens een ogenblik in de kring

onzer belangstelling getrokken worden. En is juist zijn interesse voor ons kerkelijk leven geen reden te meer ons een moment te bezinnen op deze moeilijk te begrijpen en daardoor vaak, ook door ons, onbegrepen figuur?

Bovendien — Schilder was meer dan de vrijgemaakte dogmaticus, die in Kampen zetelede, maar verder onverschillig stond tegenover de andere Geref. belijders. Hij is een figuur van grote betekenis voor de gehele Geref. gezindte. Als Geref. belijders noemen we hem gaarne een der onzen. Het is dan ook opmerkelijk, dat de Gereformeerde pers zich gehaast heeft ter gelegenheid van zijn sterven uit te spreken, dat Schilder, ondanks alles wat er sinds '44 gepasseerd is, toch nog altijd als één der hunnen werd beschouwd en dat men zich nog altijd met hem verbonden voelde. Hoe dit alles te rijmen is met de schorsing en afzetting van deze, nu zo hooggeprezen, hoogleraar is mij en velen met mij o.a. ds Kremer in „De Kerkklok“ en prof. van Niftrik in „Kerk en Theologie“ — een groot raadsel. We mogen ons gelukkig prijzen, dat we geen verantwoording dragen voor deze daden. Zonder enig Farizeïsme durven we te zeggen, dat we niet graag in de schoenen van zijn afzeters zouden staan.

Maar Schilder was meer dan Gereformeerde belijder. Hij was van die Gereformeerde belijders die „primus inter pares“. Daar ligt m.i. voor alle dingen zijn grote betekenis. Schilder heeft in een tijd van Belijdens-ondermijning het gouderts der Geref. belijdens laten schitteren in heerlijke glans en hij heeft dwars tegen het hoogelach van zijn tegenstanders in de confessie verdedigd op een beschamende manier. Zijn strijd tegen het Barthianisme spruit voort uit zijn liefde tot de Gereformeerde Belijdens, die hij door en door kende en die hij wist te belichten uit de geschriften der „oud-vaders“, die hem beter vertrouwd waren dan menige oud-Gereformeerde dominee. Zijn formidabele kennis van het Latijn stelde hem in staat minifieuze vertalingen te geven, die menigen met bewondering vervulden en die tegelijk vergezichten openden voor het hedendaags theologisch denken. Dat hij ook wel eens teveel gevonden heeft in een bepaald citaat, dank zij een bepaalde vertaling, vergeven wij hem graag. Hij wist de actualiteit der Confessie aan te tonen. Men leze b.v. zijn herdenkingsrede over „De dogmatische betekenis der Afscheiding“; een buitengewoon goed gedocumenteerde oratie, waarin hij met tal van argumenten de waarde van de Canones van Dordt aantoonde in de strijd tegen Karl Barth, omdat het z.i. ging om de continuïteit van het heilswerk Gods in de geschiedenis en het persoonlijke leven. Zijn breed opgezette Catechismus-commentaar, die nu helaas bij Zondag 10 afgebroken werd, was een evident bewijs van zijn confessionele trouw in het confronteren van de hedendaagse theologie met de oude Heidelbergse, die hij geëxegiseerd heeft op unieke wijze.

Deze Catechismusverklaring nam bijna de plaats in van een dogmatiek. Zijn talle strijd tegen Karl Barth, wiens theologie hij kon ontleden in artikel, boek en referaat — voor het laatste denk ik aan zijn betoog op het C.S.B.-congres te Lunteren in 1949 — op verbluffende wijze, omdat hij in denkticht Barth's evenknie was, in een tijd waarin het „serum Barthianum“ ook Gereformeerde kringen infecteerde, moet door allen, die op de basis der Drie Formulieren van Enigheid staan, in dankbare herinnering worden gehouden. Bij zijn graf danken wij de Vader der Geesten, dat Hij ons deze Gereformeerde Confessor heeft gegeven.

Just in het licht van zijn verdediging der Confessie en zijn betekenis voor de Gereformeerde Gezindte wordt de tragiek van dit leven te groter. Hij werd gestoten uit de kring der Geref. Kerken, wier Synode hem tien jaren geleden met algemene stemmen tot hoogleraar benoemde; een daad, die de vrijmaking tengevolge had en dus een verscherping van de kerkelijke verdeeldheid. Was dat een motief van Schilders leven — scheiding maken? Zaten er seculaire tendensen in zijn denken of was hij een oecumenische figuur? Velen zullen geneigd zijn Schilder te doodverven als een breker eerste klas, die gnulde in de scheuring der Kerken, die hij zo fel bestreed.

Doch dan doen we Schilder onrecht. Dat deze gedachte gelanceerd wordt is te begrijpen. Zijn gecompliceerde natuur en zijn niemand en niets ontziende polemiek gaven daar alle aanleiding toe. Zijn leven zal vol tegenstellingen. Wie week in, week uit „De Reformatie“ las, dacht, dat Schilder een volwennatuur had, maar wie hem ontmoette werd getroffen door zijn lammeren-sachtheid! Hij heeft gevochten tegen vele kerken en groepen, maar op zijn graf werd door zijn wijkpredikant, volgens Schilders beschikking van jaren terug, Johannes 17: „opdat zij allen één zijn“ gelezen. Om dit goed te begrijpen zullen we in rekening moeten brengen, dat in Schilders leven het woord van de Heiland vlees en bloed is geworden: Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard. Vrede in de weg van 't zwaard. Polemieken terwille van de eenheid. Dat zuivert de atmosfeer en geeft opluchting. We kunnen deze gedachte zeker van Schilder leren, waarbij dient opgemerkt te worden, dat we in de wijze van polemiseren meer rekening dienen te houden met de mens, die we bestrijden, dan Schilder deed, die zich voor alle dingen op diens mening concentreerde.

Schilder heeft reeds in de dertiger jaren aandacht gevraagd voor de belijdens t.a.v. de Kerk. Vanzelfsprekend is dit de gelegenheid niet om uitvoerig Schilders gedachten op dit punt weer te geven, laat staan kritisch te bespreken. Het behoort ook niet. Deze dogmaticus, die door een Generale Synode werd weggezonden, heeft geijverd voor de zuiverheid en de heiligheid der kerk, heeft Kuypers pluriformiteitsleer bevochten „ten (ambtelijken) bloede“ toe en gewaarshuwend, als wachter op Sions muren, tegen alle deformatoren verschijnselen in de Geref. Kerken voor en nog meer na de Vrijmaking. Bij dit alles heeft hij met al de harts-tocht van zijn geladen persoonlijkheid gestreden voor de eenheid der Kerk en gehamerd op de gedachte: er kunnen in een bepaalde plaats twee ware kerken zijn, maar dan dienen zij zo spoedig mogelijk bij elkaar te